

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació
Direcció General del Patrimoni Cultural
Servei d'Arqueologia i Paleontologia
Biblioteca del Patrimoni Cultural

4417

Seguiment arqueològic realitzat a l' Av. de les Drassanes.

Vanesa Camarasa Pedraza

Avis legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObresDerivades 2.5 de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi el titular dels drets i no se'n faci un ús comercial. No es pot alterar, modificar o generar una obra derivada a partir d'aquesta obra. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/es/legalcode.ca>.

INDEX.

- I. SITUACIÓ DE LA INTERVENCIÓ.
 - II. LES NOTÍCIES HISTÒRIQUES I LES INTERVENCIIONS ANTERIORS.
 - III. LES MOTIVACIONS DE LA INTERVENCIÓ I ELS OBJECTIUS.
 - IV. ELS TREBALLS REALITZATS.
 - ELS TREBALLS REALITZATS.
 - DESCRIPCIÓ DELS DIFERENTS ESTRATS.
 - V. CONCLUSIONS, INTERPRETACIÓ DE LA INTERVENCIÓ I EMPLAÇAMENT HISTÒRIC.
 - VI. BIBLIOGRAFIA.
 - VII. ANNEX I.
 - FOTOGRAFIES.
 - FITXES UE.
- ANNEX II.
- PLANIMETRIES.

L SITUACIÓ DE LA INTERVENCIÓ.

El seguiment arqueològic efectuat ha tingut lloc a l' Avda. Drassanes nº 3, del districte de Ciutat Vella, Barcelona.

Els treballs, realitzats per **Al-pi** i **Airtel** adjudicats a l' empresa **Gecoinsa** han estat supervisats pel **Servei d' Arqueologia Urbana del Museu d' Història de la Ciutat, Institut de Cultura, Ajuntament de Barcelona.**

La direcció arqueològica ha estat assumida per l' arqueòloga **Vanesa Camarasa Pedraza** de l' empresa **ATICS, SL. Gestió i Difusió del Patrimoni Històric i Arqueològic.**

Els treballs arqueològics es van iniciar el dia 18 de gener i van finalitzar el 6 de febrer del 2002.

II. LES NOTÍCIES HISTÒRIQUES I LES INTERVENCIONS ANTERIORS.

L' Avda. Drassanes pertany al districte de Ciutat Vella, al barri del Raval i més concretament al Raval Sud.

El barri del Raval fins ben entrats els anys setanta, el territori que avui tothom coneix com el Raval, rebia el nom popularment conegut de " districte cinquè".

La seva part meridional, la que va des del carrer Hospital fins a les Drassanes, també era coneguda pel nom que encara persisteix de " Barri Xino".

Al juliol de 1897 es va aprovar una distribució de Barcelona en districtes que va adjudicar tota la zona compresa entre la Rambla i les Rondes de Sant Antoni i de Sant Pau al districte cinquè, i així va nèixer el terme administratiu.

El to pejoratiu que solia acompanyar l' expressió de " Barri Xino" va fer popular el nom de districte cinquè, cosa que no va succeir en cap dels altres districtes de la ciutat.

Ara bé, el nom històric de la zona, des de sempre, era el de Raval, ja que dins la ciutat antiga era això, el raval de Barcelona, amb cases de camp i convents, fins la seva urbanització accelerada des del final del segle XVIII, època en que es va urbanitzar la Rambla. " Raval " és la deformació d' un mot àrab, *rabad*, que significa suburbi.

El Raval ha estat sempre víctima dels seus orígens. Entre el 1693, que era rural, i el 1859, que ja s' havia edificat, la població es va multiplicar per disset i es van fer pisos realment diminuts i mal ventilats.

Urbanísticament i sociològicament hi ha hagut des de sempre dos ravals, que uns anomenen senzillament Nord (des del carrer Hospital a la Ronda de Sant Antoni) i Sud (des del carrer de l' Hospital fins al mar), o el Raval de Ponent (el del Nord en referència al nom antic i popular del carrer de Joaquim Costa) i de Sant Pau.

Urbanísticament, el primer Raval disposava d' alguna zona esponjada, per més que més moderna i planejada, com la dels carrers del Doctor Dou i dels Àngels. Sociològicament, era un barri obrer i menestral.

El segon Raval, el Sud o de Sant Pau, corresponia en bona part al que s' ha conegut com a " Barri Xino ", i barrejava carrers encara més atapeïts amb locals dedicats a la prostitució.

Atics

Centre i Oficina del Patrimoni Arquitectònic i Històric

Acabada la Guerra Civil, l' Ajuntament va pensar que era l' hora de prosseguir la via B, que més tard comentarem, projectada des de feia tant de temps, aprofitant les cases destruïdes, i li va posar el nom de García Morato, un aviador mort durant la guerra. De moment, però, no va ser així. Les restes de les cases destruïdes van quedar molts anys formant un depriment paisatge. Només el vell Teatre Circ Barcelonès del carrer de Montserrat va ser enderrocat.

El 1955 l' Ajuntament va començar a enderrocar alguns dels edificis mig caiguts de la guerra i es va dir que amb això seria l' inici de la fi del " Xino ".

Des del Pla Cerdà primer, i més tard i concretament des del Baixeras, s' arrossega un projecte municipal que va ser d' allò més impopular: l' obertura d' una gran via que unís el port amb el carrer Muntaner, partint el districte cinquè en dos.

Aquesta via és complementària, en el casc antic situat a la dreta de la Via Laietana, amb l' obertura de la perllongació dels carrers Méndez Núñez i l' Avda, Cambó.

Un precedent n' és la Via Laietana, oberta el 1909.

L' Ajuntament decidí obrir definitivament la via que havia de " sanejar " el districte cinquè l' any 1889. Durant uns quants anys s' obrí una polèmica davant l' oposició dels veïns i el suport d' altres sectors d' opinió. Entre les opinions més concretes en contra del projecte destacà en el seu temps la de l' " Acadèmia d' Higiene de Catalunya " . :

" Cuando a las ventajas de la via B, con ser positivas, resultan ilusorias ante lo astroso de las vecinas calles. Es a granel que se muestran inmundas, asquerosas, centros de corrupción empapados de podre. Esa via las deja de lado, y sin embargo, se pretende que con ella basta para mejorarlas. Que ha de bastar si no se las toca!...".

" No son las grandes vías las más convenientes... La Reforma limitada a la apertura de las tres grandes vías no satisface las necesidades de Higiene ".

Fins a final de la Guerra Civil, la via B, o Avda. García Morato, en l' actualitat Avda. Drassanes, fou una entelèquia. Les bombes que havien aterrat edificis propers a la caserna de Drassanes, la desaparició de la caserna i del Teatre Circ Barcelonès, facilitaren l' inici de l' avinguda.

S' anaren expropiant els veïns situats fins a 50 m del vial i es cediren per part de l' Ajuntament a tercers perquè, a la vegada que asfaltaven l' avinguda, fossin construïts ja els edificis pantalla a preu de pam d' or.

Atics

Centre d'Estudis del Patrimoni Arquitectònic i Històric

Els veïns, per a resistir les pressions municipals van decidir unir-se a l' " Associació d' Afectats" que definia la formada per llogaters i rellogats units davant el perill.

L' Avda. no ha passat del carrer Nou de la Rambla. Fins ara tots els plans urbanístics mantenen l' avda. La tàctica municipal és igual que a Sant Pere i Ribera, anar tancant pisos a mesura que es buiden o per expropiació o per runa.

L' avenç de García Morato tot i lent, ha suposat la desaparició de carrers històrics per al barri, com el carrer Cirés, i ha influït sens dubte en la campanya de neteja cívica que va suposar el tancament d' alguns locals (meublés, determinats bars,...) i del mercadet conegut com dels " quatre cantons ", a Arc del Teatre-Est.

Un exemple clar que García Morato no avança amb intenció de remodelar l' urbanisme del barri és que ni tan sols han millorat les clavegueres.

Drassanes és un mot d' origen àrab que designa un lloc destinat a la construcció naval. Les primeres drassanes de Barcelona estaven situades al carrer Regomir. Aquestes es devien considerar inadequades i a finals del s. XIII sota les ordres de Pere el Gran es varen iniciar la construcció de les noves Drassanes Reials a l' emplaçament actual.

Aquestes constaven d' un pati fortificat, encerclat de porxos amb quatre torres als angles de les quals es conserva una sense modificacions avui en dia. El procés de construcció va ser lent degut a l' escassetat de recursos i als temporals que afectaren les instal·lacions arribant-se a plantejar dubtes sobre la seva ubicació. El trasllat es va evitar per mediació del Consell de Cent que l' any 1378 va oferir un acció conjunta a Pere el Cerimoniós i la Diputació del General per agilitzar les obres. Sota la direcció del mestre d' obres Arnau Ferrer les Drassanes van quedar conformades com un edifici amb vuit naus perpendiculars a la línia de costa, amb arcs de mig punt sobre pilars i cobertes de fusta a dues aigües.

Cap a mitjans del s. XIV les torres situades a l' est de l' edifici van quedar integrades en les muralles de la ciutat i aquest sector va ser conegut com " Portal de la Drassana ", constituint un nou accés a la ciutat de Barcelona.

A inicis del s. XV es va signar un acord entre Joan I i el consell municipal per finançar l' ampliació de les Drassanes, prolongant les naus cap a l' interior.

A finals del s. XVI l' edifici va passar a ser propietat de la Generalitat de Catalunya, que entre el 1612 i el 1618 construí tres noves naus adossades a la façana

Atics

Què és i D'on és el Patrimoni Arqueològic i Històric

nord-oriental del recinte. Al 1640, coincidint amb la Guerra dels Segadors es van realitzar algunes obres de fortificació.

El 1663 l' exèrcit espanyol va esdevenir el nou propietari de l' edifici, englobant-lo en un baluard el 1680.

La darrera intervenció important que avui en dia encara es conserva intacta va consistir en una ampliació de les naus medievals cap al nord-est. Aquestes van quedar separades per un pati interior. La data exacta d' aquestes obres es desconeix. Cap al 1724 es van unir les dues naus centrals en una sola.

Al llarg del s. XIX es van presentar algunes propostes de remodelació urbana de la ciutat de Barcelona que incloïen la desaparició de les Drassanes. Tot i que afortunadament no va ser així, sí es va veure afectada la façana més propera al mar i a la muralla del mateix sector que va ser enderrocada.

L' any 1935 l' exèrcit abandonà l' edifici i el cedi a la ciutat. La Diputació va restaurar les Drassanes sota la direcció d' A. Florensa i actualment s' hi troba el Museu Marítim de Barcelona.

Pel que fa a les intervencions anteriors en són molt nombroses les efectuades al barri, perquè aquesta relació no resulti feixuga, ens centrarem en les més properes a la zona d' actuació tant a nivell temporal com geogràfic:

- Drassanes Reials (Daria Calpena, 2002).
- Avda. Drassanes-Portal de Santa Madrona (Vanesa Camarasa, 2002).
- C/ Nou de la Rambla 25 (Vanesa Camarasa, 2001).
- C/ Nou de la Rambla 43-45 (Vanesa Camarasa, 2001).

III. LES MOTIVACIONS DE LA INTERVENCIÓ I ELS OBJECTIUS.

Les motivacions per les quals s' ha fet necessari un seguiment arqueològic a l' Avda. Drassanes és perquè es troba al barri del Raval, més concretament al Raval Sud pertanyent al districte de Ciutat Vella (Barcelona), el qual té una llarga tradició històrico-arqueològica.

La seva proximitat a les Drassanes Reials, al carrer Nou de la Rambla i al traçat de la muralla medieval van fer necessari el control de les rases que es van efectuar per tal de col·locar-hi cables de fibra òptica d' Al-pi i Airtel.

Els objectius eren trobar, documentar i recuperar les possibles restes arqueològiques que hi poguessim detectar, cenyint-nos sempre a les rases que l' obra requeria.

IV. ELS TREBALLS REALITZATS.

• ELS TREBALLS REALITZATS.

El dia 18 de gener de 2002 es comença a intervenir des del punt de vista arqueològic a l' Avda. Drassanes nº 3, el que es fa és un control dels rebaixos que s' han d' efectuar a causa de la instal.lació dels cables de fibra òptica que efectua Al-pi i Airtel.

Els rebaixos de les rases es fan amb una miniexcavadora, només intervenint-hi manualment quan els nombrosos serveis de llum, aigua i gas dificulten l' accés de la cullera de la màquina.

El paviment i el formigó de la vorera es picaran amb martell pneumàtic.

Per tal de fer més fàcil la documentació de l' estratigrafia, el material arqueològic, i les possibles estructures que ens poguessin aparèixer, es van diferenciar per números d' UE les diferents rases prenent com a criteri els trams que anavem obrint d' una sola tirada i tapant a la vegada.

En total s' han obert 8 rases, les quals passarem a descriure a continuació:

La rasa 1000 ja estava oberta quan vaig arribar, però tot indica, pel sediment i les seccions de dita rasa que no presentava cap mena d' estructura antiga i l' estratigrafia no remet a cap estrat arqueològic, la seqüència és: paviment, formigó i runa constructiva.

La cota màxima en cadascuna de les rases efectuades és de 60 a 70 cm aproximadament.

La rasa 2000 és la primera que es comença a obrir fent un control arqueològic. Des del punt de vista estratigràfic és exactament igual a l' anterior, però a mesura que es fa el rebaix es detecta un paviment de llambordes rectangulars unides amb formigó, aquest paviment es troba situat longitudinalment respecte a la rasa. UE: 2003.

Pel que fa a la cronologia, no tenim material associat, però podriem dir que es situaria al voltant de finals del s. XIX-XX. Cota: 54,37 m .

El fet que aquest no quedi afectat per la cota de profunditat, ja que es troba a 70 cm per sota el nivell de carrer actual, no suposà cap mena de problema alhora de col.locar-hi el cable.

Atics

Centre d'Estudi del Patrimoni Arqueològic i Històric

La rasa 3000, segueix la mateixa seqüència, és a dir, paviment, formigó i paquet de runa constructiva, però aquesta està molt afectada per serveis, cosa que fa difícil l'accés de la màquina i alguns dels trams es fan manualment.

No es detecta cap mena d'estructura i cap resta de material arqueològic.

La rasa 4000, 5000, 6000, 7000, 8000 són idèntiques pel que fa a la seqüència estratigràfica: paviment, formigó i runa constructiva, no es detecta cap tipus d'estructura antiga, material ceràmic i cap estrat arqueològic que es pugui documentar amb fiabilitat, ja que la instal·lació de serveis ha remogut totalment l'estratigrafia.

Pel que fa al material arqueològic no en tenim cap mena de resta, es suposa que per la continua instal·lació de serveis, les terres han estat aportades d'altres indrets.

Les rases 1000 a 8000 es convertiran a la planimetria en la rasa 2000, convertint-se en una de sola i única.

El dia 6 de febrer de 2002 finalitzen els rebaixos de les rases i com a conseqüència l'actuació arqueològica del control de les rases.

Atics

Gestió i Direcció del Patrimoni i Arqueològic i Històric

• DESCRIPCIÓ DELS DIFERENTS ESTRATS.

RASES:

Rasa 1000: Rasa de 15 m de llarg per 50 cm d' ample. Orientada E-W.

La cota de profunditat és de 70 cm per sota del nivell del carrer actual.

Rasa 2000: Rasa de 20 m de llarg per 50 cm d' ample. Orientada E-W.

Cota de profunditat: 70 cm de potència.

Rasa 3000: Rasa de 25 m de llarg per 50 cm d' ample. Orientada E-W.

Cota de profunditat: 70 cm de potència.

Rasa 4000: Rasa de 27 m de llarg per 50 cm d' ample. Orientada E-W.

Cota de profunditat: 70 cm de potència.

Rasa 5000: Rasa de 27 m de llarg per 50 cm d' ample. Orientada E-W.

Cota de profunditat: 65-70 cm de potència.

Rasa 6000: Rasa de 27 m de llarg per 50 cm d' ample. Orientada E-W.

Cota de profunditat: 65-70 cm de potència.

Rasa 7000: Rasa de 27 m d' ample per 50 cm d' ample. Orientada E-W.

Cota de profunditat: 70 cm de potència.

Rasa 8000: Rasa de 16,5 m de llarg per 50 cm d' ample. Orientada E-W.

Cota de profunditat: 70 cm de potència.

PAVIMENTS:

UE 1001, 2001, 3001, 4001, 5001, 6001, 7001, 8001: Paviment més preparació de formigó. Paviment de rajola panot de 20x20x5 cm fetes de ciment. 15 cm de potència total.

UE 2003: Paviment de llambordes rectangulars unides amb formigó. Situat transversalment respecte a la rasa. Cronologia: finals s. XIX-XX.

ESTRATS:

UE 1002, 2002, 3002, 4002, 5002, 6002, 7002, 8002: Paquet de runa constructiva –replè– format per pedres petites i mitjanes, sorra, rajols, sauló i restes de material constructiu. Potència total: 55 cm.

V. CONCLUSIONS, INTERPRETACIÓ DE LA INTERVENCIÓ I EMPLAÇAMENT HISTÒRIC.

Les conclusions que podem extreure d' aquesta intervenció arqueològica en són més aviat poques, ja que les restes, pel que fa a estructures i a material ceràmic, són inexistents, exceptuant el paviment de llambordes localitzat a la rasa 2000.

Pel que fa a les rases 1000, 3000, 4000, 5000, 6000, 7000 i 8000 no ens aporten cap mena d' estratigrafia fiable ja que aquestes han estat molt afectades per la instal·lació de serveis moderns i no presenten cap mena d' estructura antiga que es pugui documentar.

A la rasa 2000 és a on es documenta el paviment de llambordes, el qual no hem pogut veure en la seva totalitat, ja que, per necessitat de l' obra només hem trobat la part de llambordes i el seu límit extern amb llambordes rectangulars col·locades transversalment a les altres més regulars. Es tractaria, suposem, de l' antic adoquinatge del carrer.

Per finalitzar, no es pot sino esperar futures excavacions i estudis documentals que aportin noves dades que ens permetin avançar en la història del barri i de la ciutat.

Atics

Despús i Gabinet del Patrimoni Arqueològic i Històric

VI. BIBLIOGRAFIA.

- **FABRÉ, J; HUERTAS, JM;** *Tots els barris de Barcelona*. Vol. VII, Edicions 62, Barcelona, 1976.
- **CIRICI, A;** *Barcelona pam a pam*. Editorial Teide, S.A, Barcelona, 1986.
- **VVAA;** *Els barris de Barcelona*. Vol. VII, Enciclopedia Catalana, Barcelona, 1999.
- **FULLANA, M;** *Diccionari de l' Art i dels oficis de la construcció*. Editorial Moll, setena edició, Mallorca, 1999.
- **VVAA;** *Diccionari d' Arqueologia*. TERMCAT, Centre de Terminologia, Barcelona, 2002.

VII. ANNEX I:

- **FOTOGRAFIES.**
- **FITXES UE.**

Atics

Fotografia n° 1: Paviment, rasa 2000, UE 2003.

Atics

Fotografia nº 2: Paviment, rasa 2000, UE 2003.

Atics

Centre d'Estudis del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya

Fotografia nº 3: Detall UE 2003.

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 2000	
Sector:	Avda./ Drass., 3	Fase:	1	
DEFINICIÓ :		Rasa.		
DESCRIPCIÓ :		Rasa de 184,5 m de llarg per 50 cm d' ample, orientada E-W. Es comença a intervenir des del carrer de Portal de Santa Madrona, tot el llarg de l' Avda. Drassanes fins passat el carrer Arc del Teatre.		
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	1000, 3000, 4000, 5000, 6000, 7000, 8000.	Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	2002
	Cobreix a		Es cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 2001	
Sector:	Avda./ Drass., 3	Fase:	1	
DEFINICIÓ :		Paviment i preparació.		
DESCRIPCIÓ :		Paviment de llosetes de 18x12x3 cm fetes de ciment i preparació de formigó. És l'actual paviment de la vorera.		
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	1001, 3001, 4001, 5001, 6001, 7001, 8001	Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	2002	Es cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 2002	
Sector:	Avda. Drass., 3	Fase:	1	
DEFINICIÓ :		Estrat.		
DESCRIPCIÓ :		Paquet de runa constructiva formada per pedres petites i mitjanes, rajols, morter i sorra, de consistència solta. 55 cm de potència total.		
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	2003	Es cobert per	2001
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

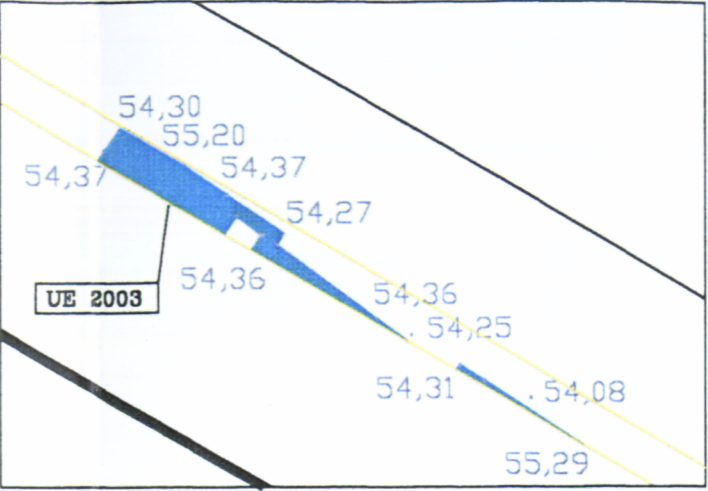
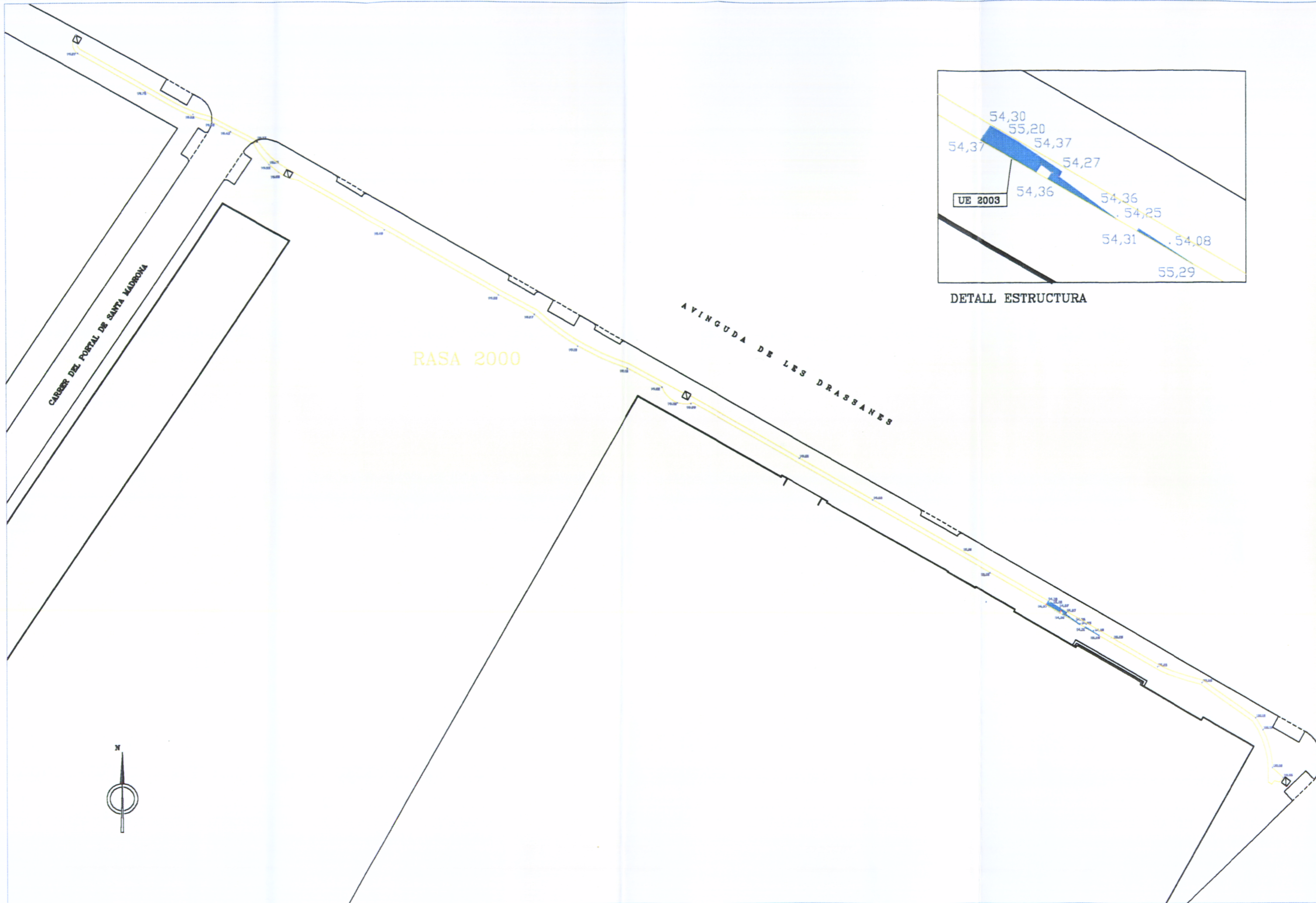
Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 2003	
Sector: Avda./ Drass., 3		Fase: I		Cronologia: s. XIX-XX
DEFINICIÓ :	Paviment.			
DESCRIPCIÓ :	Paviment de llambordes d' un antic nivell de carrer, rectangulars de 30-40x20-30 cm unides amb formigó i altres de 60-70x15 cm. Està situat transversalment a la rasa amb una orientació E-W.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a			Equivalent a
	Rebleix a			Es reblert per
	Cobreix a			Es cobert per 2002
	Talla a			Tallat per
	Es recolza a			Se li recolza
	S'entrega a			Se li entrega

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE :	
Sector:		Fase:		Cronologia:
DEFINICIÓ :				
DESCRIPCIÓ :				
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a			Equivalent a
	Rebleix a			Es reblert per
	Cobreix a			Es cobert per
	Talla a			Tallat per
	Es recolza a			Se li recolza
	S'entrega a			Se li entrega

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE :	
Sector:		Fase:		Cronologia:
DEFINICIÓ :				
DESCRIPCIÓ :				
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a			Equivalent a
	Rebleix a			Es reblert per
	Cobreix a			Es cobert per
	Talla a			Tallat per
	Es recolza a			Se li recolza
	S'entrega a			Se li entrega

ANNEX II:

- **PLANIMETRIES.**

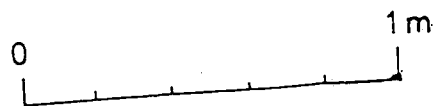
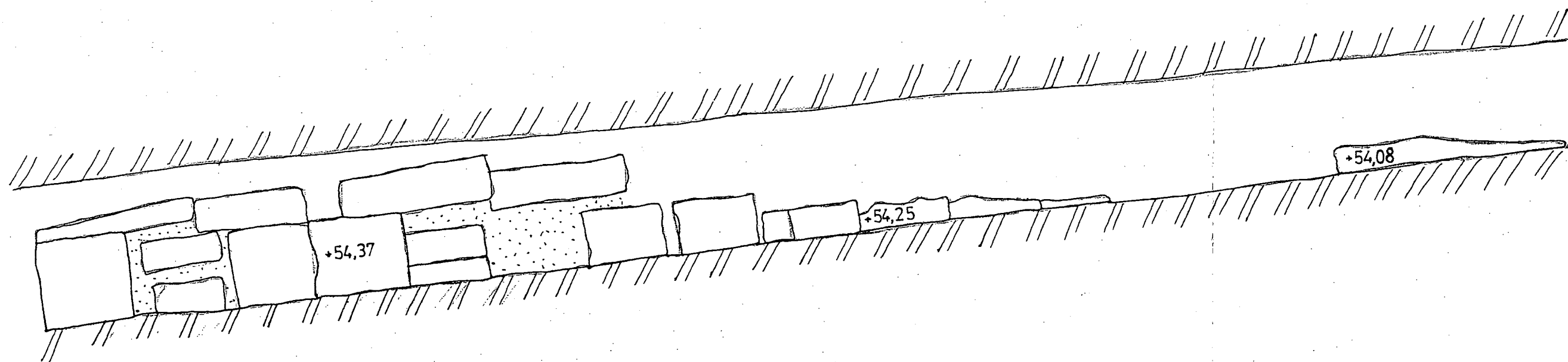
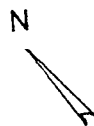
DETALL ESTRUCTURA

RASA 2000

CARRER DEL PORTAL DE SANTA MADRONA

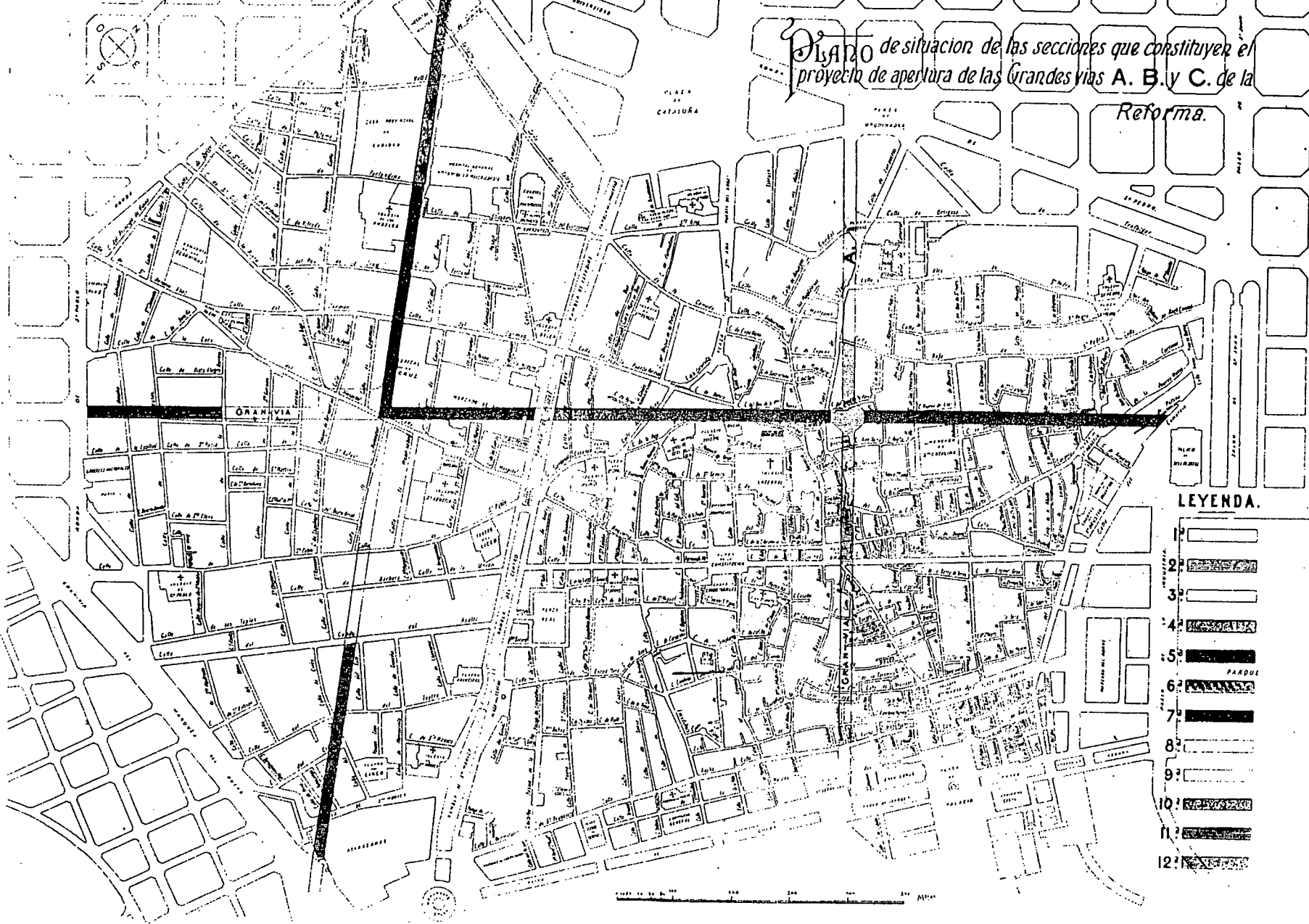
AVINGUDA DE LES DRASSANES

AVDA. DRASSANES Nº 3
CODI: 06/02
RASA 2000
U.E. 2003

Plano de situación de las secciones que constituyen el proyecto de apertura de las grandes vías A, B, y C de la Reforma.

LEYENDA.

- 1: [Symbol]
- 2: [Symbol]
- 3: [Symbol]
- 4: [Symbol]
- 5: [Symbol] PARQUE
- 6: [Symbol]
- 7: [Symbol]
- 8: [Symbol]
- 9: [Symbol]
- 10: [Symbol]
- 11: [Symbol]
- 12: [Symbol]